

ÇOCUKLARLA İLGİLİ VE ÇOCUKLARLA BİRLİKTE YAPILAN ARAŞTIRMALARDA GÖZETİLECEK ETİK KURALLAR ETHICAL RESEARCH INVOLVING CHILDREN

Centre for Childne
and Young People
research, education, advocacy

 Southern Cross
University

Childwatch
INTERNATIONAL
RESEARCH NETWORK

unicef
Office of Research

UNIVERSITY
OTAGO

Te Whare Wānanga o Otago
NEW ZEALAND

Bu yayın Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen Çocuklarla Birlikte Daha Güçlü çalışması kapsamında hazırlanmıştır.

115 ÖRNEK DURUMLAR

ERIC'in temel amaçlarından biri de, çocukların ve gençlerin yer aldıkları araştırmaları şekillendiren öykülerin, deneyimlerin, etik meselelerin ve duyarlılıkların öğrenilmesi ve paylaşılmasıdır. Burada yer alan örnek durumlar, araştırmacıların kendi sözleriyle yaptıkları katkılardır ve amaçlanan da karşılaşılabilecekleri daha zorlu ve tartışmalı etik konularda başka araştırmacılara yardımcı olmaktır. Çeşitli uluslararası bağlamdan ve farklı araştırma paradigmalarından derlenen bu örnek durumlar, etik düşüncüyü geliştirmede ve çocuklarla yapılan araştırmalarda etik uygulamaları iyileştirmede başvurulabilecek süreçlere ışık tutmak üzere kullanılmıştır. Araştırmacılardan beklenen, bu örnek durumları, kendi deneyimleri ve bağlamları çerçevesinde dikkate almalarıdır.

Ancak, danışma kurulunun sürekliliği sağlaması açısından Barış Kulübü ve dernek üyeleri danışma kurulunda seçilmiş çocuk temsilcilerinin yer almasının daha iyi olacağına karar verdiler. Az sayıda çocuk yerine 24 çocuk ve genç (12 kız ve 12 erkek) danışma kuruluna seçildi. Danışma kurulunda ayrıca altı yetişkin kişi de yer almaktaydı (ulusal araştırmacı, yetişkin kadın ve erkeklerin temsilcileri – yetişkin kolaylaştırıcılar, yerel HDK'ların ve Save the Children'in temsilcileri ve yerel mercileri temsil eden bir kişi). Danışma Kurulu üç ayda bir toplanarak gündemdeki konuları belirledi, tartıştı ve analiz etti; Barış Kulüpleri ile Çocuk Derneklerine katılımcı araştırma ve değerlendirme süreci ile alınan sonuçlar hakkında tavsiyelerde bulundu.

Kendinize sorular/düşünceler:

- Katılımcı araştırma süreçlerinin farklı kökenlerden ve yaşlardan (özellikle en marjinal kesimlerden) kız ve erkek çocukları sürece dâhil edebilmesi için ne gibi çabalar sergileyebilirsiniz?
- Az sayıda çocuk ve genç yerine daha çok sayıda kız ve erkek çocuğun aktif katılım fırsatları bulabilmesi için çocukların araştırma sürecinde içerici ve dönüşümlü biçimde temsilini nasıl sağlayabilirsiniz?
- Temsilcilerinin seçilmesine çocukların katılımını nasıl sağlarsınız?
- Çocukları ve gençleri öğrendiklerini akranlarıyla paylaşmaya nasıl özendirirsiniz, bunun sağlanmasında kendilerine nasıl destek olursunuz?
- Seçme süreçlerinde çocuklar ve gençler arasında saydam bilgilenme ve iletişim mekanizmalarını nasıl sağlarsınız?

Referanslar

Save the Children Norveç ve Save the Children Uganda (2008). Ulusal Rapor – Uganda – Çocukların silahlı çatışmalara, çatışma sonrası ve barış inşa süreçlerine katılımı.

Katkıda bulunan: Clare Feinstein ve Claire O'Kane. Bu, pratikte çocukların etik, anlamlı ve dışlanma olmadan katılımlarının sağlanması için Save the Children Norveç Etik Kılavuzlarında (2008) yer alan örneğin daha ayrıntılı bir versiyonudur. Burada, Uganda'dan bu örneğin geliştirip hazırlanmasındaki katkıları dolayısıyla Dr. Kato Nkimba'ya da teşekkürlerimizi iletiyoruz.

Örnek durum 6: Çocuklarla şiddet eksenli hassas konularda görüşme: Çocuklara yönelik şiddet araştırma araçları ve süreçleri 13-17 yaş grubundan çocukları koruma açısından yeterli önlemler getiriyor mu?

Arka plan bağlamı:

Çeşitli ülkelerde, çocuklara yönelik duygusal, fiziksel ve cinsel şiddet düzeylerini belirlemek amacıyla ülke ölçeğinde hanehalkı araştırmaları hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu araştırmalar, ilgili hükümetlerin tam katılımı ve yönetimi altında gerçekleştirilmektedir. Çalışmalar, "Kızlar için Hep Birlikte" adını taşıyan küresel bir kamu-özel ortaklığının parçasıdır. Hastalık Kontrol ve Mücadele Merkezleri ile UNICEF bu araştırmalara teknik ve lojistik destek sağlanmasında

öncü rol oynamaktadır. Küresel olarak 8 ülkede planlanmış ya da tamamlanmış araştırma istismar olayını çevreleyen koşullar ve uzun dönemdeki sonuçlar hakkında önemli bilgiler sağlamaktadır. Araştırmanın tamamlandığı yerlerde elde edilen sonuçlar, bu son derece olumsuz ve ne yazık ki yaygın durumun daha geniş bir kesim tarafından kavranması, çocuklara yönelik şiddete karşı hükümetlerin harekete geçirilmesi ve ilgili politika ve programlarda iyileşmeler sağlanması açısından önemli ilerlemelere imkân sağlamıştır.

Etik görev:

2006 UNSG Çocuklara Karşı Şiddet Dünya Raporu çocuklara karşı şiddetin boyutlarını nicel ve nitel açıdan ortaya koyup ülkelere “ulusal veri toplama ve araştırma çabalarını sistematik biçimde geliştirme” çağrısında bulunmuştur. Buna yanıt olarak Çocuklara Yönelik Şiddet Araştırmaları (VACS) 13-24 yaş grubundan olanlara ülke ölçeğinde temsil kabiliyeti olan araştırmalar aracılığıyla çocukluk dönemlerindeki şiddet deneyimlerini sormaktadır. Araştırmaya 13-17 yaşlarında olanların da dâhil edilmelerinin doğru olup olmadığına ilişkin hassasiyetler dile getirilmiştir.

Araştırmayı savunanlar 13-17 yaş grubundan çocukları da araştırmaya katmaktadır; çünkü araştırma şiddet deneyimlerini ele almaktadır ve olaylar daha uzun bir geçmişte kaldığı sürece bellek sorunlarının devreye girdiğine ilişkin önemli kanıtlar bulunmaktadır. Benzer biçimde, eğitim, politika reformu, iletişim teknolojileri, sosyal medya vb. alanlarında önemli ve hızlı toplumsal değişiklikler yaşanmaktadır ve bunların hepsinin çocukları ve şiddet deneyimlerini etkileme ihtimali bulunmaktadır. Dahası, araştırmayı savunanlar, araştırma sırasında çocukları zarardan korumaya yönelik etkili stratejiler vardır ve araştırmanın yararları potansiyel zararlarından çok daha ağır basmaktadır.

Karşıt görüşte olanlar ise 13-17 yaş grubundan çocuklarla bu konuda görüşmenin doğru ve yerinde bir iş olup olmadığına ilişkin kaygılar ileri sürmektedir. Bu kesime göre çocukları bu tür görüşmelere dâhil etmenin istenmese de yol açabileceği olası sonuçlar arasında şunlar da yer almaktadır: ebeveynlerin ya da çocukların bakımından sorumlu olanların misillemede bulunmaları ve travma sonrası stres durumunun ortaya çıkması. Bu ikincisi, bu tür stres durumlarıyla ilgilenip çocuklara destek sağlayabilecek eğitilmiş kişilerin ve ilgili sistemlerin bulunmadığı gelişmekte olan ülkeler açısından daha fazla kaygı konusu olmaktadır. Ayrıca, kullanılan soru formunun belirli bölümlerinin 13-17 yaş grubundan çocuklar için uygun olmadığı ileri sürülmektedir.

Yapılan tercihler:

- Araştırma bağlamında çocukların korunması için belirli adımlar atılmıştır;
- Katılımcıyı istismar ediyor olabilecek bakıcıların karşı girişimde bulunma ihtimalini azaltmak için araştırmanın amacının köy liderleri ya da hane reisleri gibi sınırlı bir kesime açıklanması;
- Görüşmelerin yürütülmesi için yargılayıcı olmayan ortamların yaratılması;
- Görüşmecilerin görüşülenle aynı cinsiyetten olması;
- Aynı topluluktan olup fail durumundaki kişinin araştırma katılımcısı olarak araştırmanın mahiyetini öğrenmesi olasılığını sınırlandırmak için erkek ve kadın katılımcılarla ayrı alanlarda görüşülmesi;
- Görüşülen kişinin paylaştığı bilgilerin mahremiyetinin korunması için görüşmelerin özel yapılması;

- Eğer gerekiyorsa yardım için nereye başvuracaklarını bilmeleri için tüm katılımcılara sağlanacak olan hizmetlerin listesi;
- Hizmet kuruluşlarını ve/ya da danışmanları olumsuz ruh haline kapılan ya da yardım ihtiyacını belirten araştırma katılımcılarıyla ilişkilendirecek bir planın hazırlanması;
- Basit ve anlaşılması kolay bir onay sürecinin tasarlanması;
- Görüşülen kişiye sorulara yanıt vermeme ya da görüşme sürecini durdurma açısından her tüm fırsatın sağlanması;
- Araştırmada kullanılacak aracın kültürel açıdan uygunluğunu ve konuları her yaş grubu için duyarlı biçimde ele aldığını doğrulamak üzere araştırma uygulamasından önce etnografik araştırma yapılması;
- Sorular ilgili kişilere yöneltildiğinde nasıl bir sonuç alınacağına ilişkin bilişsel test yapılması; başka bir deyişle yanıt vereceklerin soruyu anlayıp anlamadıklarını ve doğru yanıt verip veremediklerini önceden test etme. Bilişsel test, araştırma sorusunun özündeki bilimsel niyeti yansıttığını ve aynı zamanda yanıtlayacak kişiler için bir anlam ifade ettiğini ortaya koyar. Yanıtlayacak kişiler tarafından yanlış anlaşılabilir ya da yanıtlanması güç olan sorularda uygulamadan önce düzeltmeler yapılabilir, böylece araştırma verilerinin genel kalitesinde iyileşme sağlanır.

Kendinize sorular/düşünceler:

- Şiddet konusunu ele alan bir araştırmada çocukları zarardan korumak için hangi adımlar atılmalıdır?
- Şiddet hakkındaki bir araştırmaya katılmakla çocukların sağlayacağı potansiyel yararlar nelerdir?
- Bir araştırmanın yaş açısından uygun olup olmadığı nasıl belirlenir? İlk cinsel deneyimdeki ortalama yaş mı almak gerekir?
- Küçük yaşta kilerin dışarıda bırakılması, sonuçların şiddet, hizmetler ve koşullar hakkında bilgi veren 18-24 yaş grubu kişilerin verdikleri bilgilere bağlı olması anlamına gelir ki bu bilgiler de araştırmanın yapıldığı yılın 5, 10 hatta 15 yıl öncesine gidilmesi demektir. Böyle bir araştırmanın değeri nedir?
- Erken yaşlardaki ergenlerle araştırma YAPMAMANIN riski nedir? Hareketsiz kalmanın riski nedir? Bu konularda çocuklara kendi görüşlerini sormamak yüzünden daha çok sayıda kız ve erkek çocuğun zihinsel ve fiziksel rahatsızlık duyması mı, yoksa bugünkü gerçekliği tam değil de eksik yansıtan bir araştırmanın ortaya çıkması mı risk sayılmalıdır?
- Çocuklar ve etişe ilişkin net bir politika yaş uygunluğu etrafındaki tartışmalara yardımcı olur mu?

Katkıda bulunan: Mary Catherine Maternowska, UNICEF Innocenti Araştırma Ofisi.

ISBN: 978-88-6522-023-8

Uluslararası Çocuk Merkezi
Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs,
Kütüphane Binası, 06800 Bilkent / Ankara
Tel: +90 312 290 23 66
Faks: +90 312 266 46 78
e-mail:icc@icc.org.tr

www.icc.org.tr

Bu yayın Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen Çocuklarla Birlikte Daha Güçlü çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Avrupa Birliği, yayının içeriği ile ilgili olarak herhangi bir sorumluluk veya yükümlülük kabul etmez.

